

EESTI ADVOKATUUR

ESTONIAN BAR ASSOCIATION

Liisa-Ly Pakosta

Justiits- ja digiminister
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee
andreas.kangur@justdigi.ee

Teie 31.12.2025 nr 8-1/10385-1
Meie 30.01.2026 nr 1-8/26/2-1

Kriminaalmenetluse seadustiku jt seaduste muutmise seaduse eelnõu (ametiprivileegid)

Lugupeetud Liisa-Ly Pakosta

Täname, et olete advokatuurile saatnud arvamuse avaldamiseks ametiprivileegide eelnõu. Käesolevas dokumendis esitame:

- I. seisukohad ja muudatusettepanekud eelnõuga planeeritavate KrMS ja VTMS muudatuste kohta ning seonduvad täiendavad ettepanekud;
- II. seisukohad Euroopa Nõukogu advokaadikutse kaitse konventsiooni sätete ülevõtmisega seonduvalt, mida eelnõus ei ole käsitletud ning nendest tulenevad täiendavad ettepanekud KrMS ja VTMS muutmiseks;
- III. konkurentsijärelevalvemenetlusega seotud ettepanekud.

I Seisukohad eelnõuga planeeritavate KrMS ja VTMS muudatuste kohta

1) KrMS § 64¹ lg 1 p 2 koosmõjus lg-ga 2 ja § 64² lg-ga 3

Kavandatava § 64¹ lg 1 p 2 kohaselt on ametiprivileegiga muu hulgas hõlmatud ka õigusteenuse osutamise eesmärgil advokaadi poolt koostatud teave, sealhulgas advokaadi märkmed, mustandid, sisekasutuseks mõeldud memod ning korraldused advokaadibüroo töötajatele. Kavandatava § 64¹ lg 2 järgi laieneb ametiprivileeg ka ametiprivileegiga isikute ameti- või kutsetegevuses vahetult osalevale vajalikule abipersonalile, kellel on seadusest või lepingust tulenev teabe saladuses hoidmise kohustus. Samas ei tulene nimetatud sätetest ega seletuskirjast piisavalt selgelt, millise ulatusega ametiprivileeg abipersonali katab. Eeskätt jääb ebaselgeks, kas ja millistel tingimustel on võimalik nõuda abipersonalilt – näiteks advokaadibüroo juristilt – kliendiasja raames koostatud analüüse või muid töömaterjale. Ka abipersonal peaks olema üheselt kaetud ametiprivileegiga, kuna vastasel juhul muutuks ametiprivileegiga isikule tagatud kaitse sisuliselt näiliseks ja sellest saaks minna ümber abipersonali või muul alusel ametiprivileegiga kaitstud teabe ligipääsu omava isiku kaudu.

Sätte kohaselt laieneb ametiprivileeg ametiprivileegiga isikute ameti- või kutsetegevuses vahetult osalevale vajalikule abipersonalile. Mõisted „vajalik“ ja „vahetult“ võivad praktikas tekitada tõlgendusvaidlusi, mis omakorda võimaldavad seada kahtluse alla isiku põhjendatud õiguse keelduda ametiprivileegiga kaetud teabe avaldamisest. Eeskätt ei ole lubatav olukord,

kus näiteks advokaadibüroo juristilt, kellel puudub otsene ja vahetu puutumus konkreetse kliendiasjaga, võiks nõuda ametiprivileegiga kaetud teabe avaldamist üksnes seetõttu, et tal on advokaadibüroo infosüsteemide kaudu tehniline ligipääs vastavale teabele. Või näiteks advokaadibüroo tehniliselt töötajalt, kelle osalemine ei olnud vajalik, kuid kellele sai teatavaks näiteks advokaadi poole pöördumise fakt või tehniliste toimingute käigus teave, mis on ametiprivileegiga kaitstud. Piiri tõmbamine “vajalikkuse/mittevajalikkuse” ja “vahetu/mittevahetu” osas võib olla keeruline nii menetleja kui ka selle isiku jaoks, mistõttu tuleb need sõnad eemaldada. Ametiprivileegi ulatuse määratleb selles olukorras isik, kellel on põhiline roll ametiprivileegi kaitsmisel (advokaat, vaimulik, arst jt).

Ametiprivileegiga peaks olema kaetud nii konkreetse ametiprivileegiga isiku abipersonal kui ka tema lepingupartnerid ning seaduse alusel ametiprivileegiga infot töötlevad või sellele ligipääsu omavad isikud.

Teeme ettepaneku paigutada kogu tugiteenustega seotud isikute ring § 64¹ lg 2 alla, kuna sisuliselt ei ole tegemist tõendite kogumist reguleeriva normiga, vaid ametiprivileegi isikulise ulatuse määratlemisega. Ühtlasi palume täiendada seletuskirja teenusepakkujaid käsitlevas osas selgesõnalise viitega pilveteenustele, mis on tänapäeval üks levinumaid viise ametiprivileegiga kaetud teabe hoidmisel ja töötlemisel.

Teeme sõnastusettepaneku § 64² lg 3 ja § 64¹ lg 2 liitmiseks järgnevalt:

„Ametiprivileeg laieneb ka käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud ametiprivileegiga isikute ameti- või kutsetegevuses osalevale abipersonalile, kellel on seadusest või lepingust tulenev teabe saladuses hoidmise kohustus. Kui seaduses ei ole ette nähtud teisiti, siis laieneb ametiprivileeg ka muule isikule, kes kokkuleppel ametiprivileegiga isikuga või vastavalt seadusele valdab teavet, mis võib olla hõlmatud ametiprivileegiga.“

2) KrMS § 64¹ lg 6

Kavandatava § 64¹ lõige 6 näeb ette advokaadi ja kaitsja ametiprivileegide nõ peegelprivileegi: kaitsjalt või advokaadilt saadud õigusabi sisu ja õigusteenuse osutamise käigus toimunud teabevahetuse avaldamist ei saa nõuda ka kliendilt. Jääb arusaamatuks, miks on nimetatud õigus piiratud vaid kriminaalmenetlusega. Advokaadi ja kliendi vaheline konfidentsiaalsus ning sellest tulenev õigus keelduda vastava teabe avaldamisest ei ole olemuslikult seotud konkreetse menetlusliigiga. Tegemist on põhimõttelise kaitsegarantiiga, mis peab kehtima sõltumata sellest, kas menetlus toimub kriminaal-, tsiviil-, haldus- või väärteomenetluses. Piirates keeldumise õiguse üksnes kriminaalmenetlusega, tekib oht, et muudes menetlustes – eeskätt tsiviil- või haldusmenetluses – on võimalik kohtumääruse alusel välja nõuda teavet, mis oma sisult kuulub advokaadi-kliendi konfidentsiaalsuskaitse alla. Selline olukord ei ole lubatav, kuna menetluste paralleelne kulgemine on praktikas tavaline. Näiteks võib sama faktiline olukord olla üheaegselt kriminaal-, tsiviil- ja haldusmenetluse esemeks. Kui konfidentsiaalsuskaitse ei laiene kõigile menetlusliikidele ühtselt, tekib võimalus ametiprivileegi kaitse sisuliseks kõrvaldamiseks üksnes menetlusliigi valiku kaudu. Seetõttu teeme ettepaneku mitte kitsendada põhimõtet üksnes kriminaalmenetlusele ning parandatud sõnastuses jätta välja viide üksnes kriminaalmenetlusele. See ei tähenda otsekohalduvust muudele menetlustele, kuid üldpõhimõttena ei ole see seotud üksnes kriminaalmenetlusega.

Teeme ettepaneku sõnastada KrMS § 64¹ lg 6 alljärgnevalt:

„Isikul on õigus keelduda avaldamast õigusteenuse saamise eesmärgil advokaadi või kaitsjaga vahetatud teabe ja saadud õigusabi sisu.“

Samuti juhime tähelepanu, et lg-s 6 sätestatud põhimõtet ei ole kajastatud KrMS-is tunnistaja ülekuulamist puudutavates sätetes ega ütluste andmisest keeldumist reguleerivates sätetes. KrMS § 68 lg 1 kohaselt selgitatakse tunnistajale tema õigusi ja kohustusi. KrMS §-s 66 on tunnistajat puudutavad reeglid ning lg-s 3 on tunnistaja kohustus anda ütlusi, kui ütluste andmisest keeldumiseks puudub seaduslik alus KrMS §-de 71-73 järgi. Nendes sätetes ei ole kavas teha muudatusi seonduvalt KrMS § 64¹ lg-s 6 sätestatud põhimõttega. Selguse huvides tuleks KrMS § 64¹ lg-s 6 kehtestatav põhimõte lisada ka KrMS §-desse 66, 71 või muudetavasse §-i 72.

3) KrMS § 64²

Eelnõu näeb ette tõendite kogumiseks üld- ja erinormid. Üldnorm (§ 64²) puudutab kõiki ametiprivileegide kandjaid, kuid erinormid (§ 91² ja 91³) puudutavad advokaati ja kaitsjat. See, et advokaatide ja kaitsjate suhtes kohaldub erinorm, ei selgu üheselt KrMS §-st 64². Seaduse selguse ja arusaadavuse huvides võiks olla KrMS §-s 64² sõnaselgelt kirjas, et advokaatide ja kaitsjate ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldavate tõendite kogumisel tuleb täiendavalt juhinduda ka KrMS §-dest 91² ja 91³.

4) KrMS § 64² lg 1

Sätte kohaselt võib ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldavat tõendit koguda kohtu või eeluurimiskohtuniku loal, *kui käesolevas seaduses ei ole sätestatud teisiti*. Kehtiv sõnastus jätab siiski ebaselgeks, millised on need konkreetsed juhud, millele viide „kui seaduses ei ole sätestatud teisiti“ osutab, ning millistel alustel on võimalik ametiprivileegiga kaetud teavet koguda ilma kohtu või eeluurimiskohtuniku loata. Eelkõige jääb arusaamatuks, kas säte hõlmab üksnes olukordi, kus klient on vabastanud advokaadi ametiprivileegist või saladuse hoidmise kohustusest. Sellisel juhul ei oleks teave enam oma olemuselt ametiprivileegiga kaetud ning eriregulatsiooni vajadus jääb küsitavaks. Kui aga on ette nähtud ka muid juhtumeid, mil ametiprivileegiga kaetud teavet võib koguda, peab see seadusest selgesõnaliselt ja üheselt nähtuma.

Seadus peab ammendavalt määratlema, millistel konkreetsetel alustel on ametiprivileegiga kaetud teabe kogumine lubatav; millisel juhul on selleks nõutav kohtu või eeluurimiskohtuniku luba ning kas ja millistel juhtudel on ette nähtud muu pädeva isiku või asutuse luba ning kes see isik on. Võrdlusena võib esile tuua riigisaladusega kaetud teabe regulatsiooni, kus seadus sätestab selged ja konkreetsed alused ning menetluslikud garantiid, sealhulgas kohtu loa nõude, enne kui sellist teavet võib koguda või toimikusse lisada.

Teeme ettepaneku § 64² lg 1 sõnastada alljärgnevalt:

„(1) Ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldavat tõendit võib koguda üksnes kohtu või eeluurimiskohtuniku loal. Luba antakse, kui: /.../“

5) KrMS § 64² lg 1 p 1-2

Kavandatava § 64² lg 1 p-de 1 ja 2 kohaselt võib ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldavat tõendit koguda, kui isik, kelle kaitseks on saladuse hoidmise kohustus on kehtestatud, on oma käitumisega loobunud saladuse hoidmisest või teave ei ole enam saladuses menetleja tegevusest sõltumatutel põhjustel.

Punkti 1 puhul ei ole võimalik piiritleda, millises ulatuses ja millistel asjaoludel saab lugeda, et isik on „oma käitumisega loobunud saladuse hoidmisest“. Eriti problemaatiline on see, et säte ei erista teadlikku ja tahtlikku loobumist ettevaatamatusel, lohakusest või juhuslikest asjaoludest. Ametiprivileeg ei saa langeda üksnes seetõttu, et isik ei ole olnud piisavalt tähelepanelik või on sattunud ootamatusse olukorda.

Seetõttu on vältimatult vajalik täpsustada (vähemalt seletuskirjas), et punktis 1 nimetatud loobumine eeldab teadlikku ja tahtlikku käitumist, millest peab objektiivselt ja üheselt nähtuma isiku soov loobuda ametiprivileegi kaitsest. Tegemist peab olema selgelt tajutava elulise asjaoluga, mis arusaadavalt signaaliseerib ka ametiprivileegiga isikule, et saladuse hoidmise kohustus ei kohaldu enam. Sellist signaali ei saa tuletada pelgalt hooletusest, juhuslikust käitumisest ega kolmandate isikute tegevusest.

Punkt 2 on oma olemuselt veelgi problemaatilisem. Viide sellele, et teave ei ole enam saladuses „menetleja tegevusest sõltumatutel põhjustel“, avab ametiprivileegi kaitseala ebamääraselt ja sisuliselt piiritletult. Praktikas võib see hõlmata väga erinevaid olukordi, sealhulgas andmelekked, vargused, vägivallajuhtumid või küberrünnakud, kus ametiprivileegiga isikul või tema kliendil ei ole võimalik menetleja tegevusetust või sõltumatust usaldusväärselt hinnata ega hiljem ka tõendada. Näitena võib tuua olukorra, kus menetleja leiab juhuslikult dokumendi avalikust ruumist.

Teeme ettepaneku KrMS § 64² lg 1 p 1 sõnastada alljärgnevalt:

„1) isik, kelle kaitseks on saladuse hoidmise kohustus kehtestatud, on oma käitumisega teadlikult ja tahtlikult loobunud saladuse hoidmisest;“

Eeltoodust tulenevalt teeme ka ettepaneku eelnõust jätta välja § 64² lg 1 punkti 2, kuna see ei ole piisavalt piiritletav ega kooskõlas ametiprivileegi olemusega ning piirata punkt 1 kohaldamist üksnes teadliku ja tahtliku saladuse hoidmisest loobumisega ning loetleda ammendavalt konkreetsed olukorrad, millal võib lugeda ametiprivileegist loobumise toimunuks.

6) KrMS § 64² lg 1 p 3

Kavandatav KrMS § 64² lg 1 p 3 hõlmab endas § 64¹ lg 2 tagasiviite kaudu ka teavet, mida valdab ka abipersonal, kellele laieneb ametiprivileeg. Sätte sõnastus võib tekitada tõlgenduse ja ohu, et praktikas hakatakse teavet nõudma mitte advokaadilt, vaid temaga seotud abipersonalilt. See on vastuolus ametiprivileegi eesmärgiga, milleks on tagada advokaadi ja kliendi vahelise teabevahetuse konfidentsiaalsus ning vältida sellele ligipääsu läbi teiste isikute (antud juhul abipersonal). Seetõttu on vajalik vähemalt seletuskirjas täpsustada, et punkti 3 rakendusala raames ei peeta silmas advokaadi abipersonali. Samuti palume seletuskirjas täpsustada, miks ei ole § 64² lg 1 p-s 4 abipersonalile viidatud, st millega on põhjendatud ametiprivileege kandvate isikute osas erinev lähenemine.

7) KrMS § 64² lg 3

Antud sätte osas oleme teinud sõnastusettepaneku punktis 1 (§ 64² lg 3 ja § 64¹ lg 2 liitmiseks). Kui antud ettepanek ei peaks rakenduma, siis juhime tähelepanu järgnevale.

Kavandatava KrMS § 64² lg 3 kohaselt on isikul, kes kokkuleppel ametiprivileegiga isikuga või vastavalt seadusele valdab teavet, mis võib olla hõlmatud ametiprivileegiga, õigus keelduda sellist teavet menetlejale avaldamast, kui ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldava tõendi kogumine ei ole käesoleva seadustiku kohaselt lubatud. Sellisel isikul peaks aga olema kohustus keelduda teabe avaldamisest, mitte õigus. Praeguse seaduse sõnastuse kohaselt on teabevaldajal õigus otsustada, kas ta annab sellist teavet või mitte. Kogu KrMS muudatuse mõtte kohaselt ei tohiks tal sellist otsustusõigust olla, vaid ta saaks teabe edastada ainult juhul, kui on selleks vajalik kohtumäärus või talle edastatakse kinnitus, et privileegi hoidja on nõus teabe avaldamisega.

8) KrMS § 64³ lg 1

Kavandatav KrMS § 64³ lg 1 näeb ette, et kui isik või teabevaldaja leiab, et tema suhtes menetlustoimingu tegemisel kogub menetleja ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldavat tõendit ilma loata või loa piire ületades, võib ta esitada menetlejale vastuväite, mis protokollitakse.

Oleme seisukohal, et protokollimine peab toimuma jooksvana, st vastuväide tuleb fikseerida koheselt menetlustoimingu käigus või vahetult pärast seda, mitte alles hiljem menetluse edasises etapis. Jooksev protokollimine tagab, et vastuväide fikseeritakse õigeaegselt ning selle sisu ei ole mõjutatud ajalisest viivitusest, mis võib muuta kirjelduse ebatäpseks või ebaselgeks. Praktikas on tavaline, et kõik märkused kantakse protokoll lõppu. Kui läbiotsimine kestab 3, 10 või 30 tundi, siis ei ole enam võimalik protokollist aru saada, millal ja mille kohta oli vastuväide esitatud ning kuidas sellele reageeriti. Koheselt koostatud protokoll on menetluslikult usaldusväärsem ning annab parema aluse hilisemaks kontrolliks, kas menetleja on tegutsenud lubatult. See on kooskõlas ka nõudega, et vastuväide tuleb esitada viivitamatult.

Teeme ettepaneku KrMS § 64³ lg 1 sõnastada alljärgnevalt:

„(1) Kui ametiprivileegiga isik või muu menetlustoimingule allutatud käesoleva seadustiku § 64² lõikes 3 nimetatud teabevaldaja leiab, et tema suhtes menetlustoimingu tegemisel kogub menetleja ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldavat tõendit ilma loata või loa piire ületades, võib ta esitada menetlejale vastuväite, mis protokollitakse jooksvalt. Vastuväide tuleb esitada viivitamata.“

9) KrMS § 64³ lg 4 ja 5

Kavandatav KrMS § 64³ lg 4 annab võimaluse ametiprivileegiga isikul esitada taotlus teabekandja tagastamiseks 48 tunni jooksul pärast menetlustoimingu lõppemisest teada saamist. Selle sättega seoses esineb kolm probleemi:

Esiteks, säte peab hõlmama ka olukordi, kui läbiotsimine toimub nt advokaadi kliendi juures, kust leitakse ametiprivileegiga kaetud dokument või teabekandja. Praegusel juhul tekib olukord, kus kliendil ei ole reaalselt võimalust taotleda teabekandja tagastamist, kuna ta ei ole ametiprivileegiga isik.

Teiseks, sätte kohaselt loetakse isik vastuväitest loobunuks, kui ta taotlust õigeaegselt ei esita. See on problemaatiline juhul, kui ametiprivileegiga isik on näiteks kinni peetud või muul viisil takistatud taotluse esitamiseks. Samuti tekib küsimus, kas vastuväite puudumine muudab kogutud tõendi hiljem automaatselt lubatavaks, mis võib viia olukordadeni, kus teave kogutakse ebaseaduslikult, kuid muutub hiljem „lubatavaks“ üksnes sellepärast, et isik ei jõudnud vastuväidet vormistada taotluseks. Lisaks on probleem, et paljud teabevaldajad ei pruugi arugi saada, et nendelt soovitakse ametiprivileegiga hõlmatud teavet, mistõttu ei oska nad ka vastuväiteid esitada ning menetlejani võib jõuda ametiprivileegiga kaitstud teave, mis tegelikult temani jõuda ei tohiks.

Kolmandaks on 48-tunnine tähtaeg liialt range, kuna see ei arvesta reaalseid asjaolusid, näiteks kui läbiotsimine toimub reedel ja nädalavahetusel ei ole võimalik taotlust esitada. Eelnõu seletuskirjas ei ole sellise tähtaja valikut põhjendatud. Tegemist on ebamõistlikult lühikese tähtajaga, arvestades seda, et teabekandja on pitseeritult menetleja juures ja puudub oht, et teabekandja hävitatakse. Minimaalselt tuleks taotluse esitamiseks antud tähtaega arvestada tööpäevades.

Teeme ettepaneku olukord lahendada selliselt, et vaidluse tekkimisel liigub küsimus automaatselt eeluurimiskohtuniku ette, kes otsustab vaidlusaluste tõendite lubatavuse üle. Mittelubatavaid tõendeid uurimisasutusele ega prokuratuurile üle ei anta, need tagastatakse ja koopiad hävitatakse. Vastuväide peaks olema piisav, et menetlustoiming peatada ja asi eeluurimiskohtunikule üle anda ning tähtaeg eeluurimiskohtunikule asja lahendamiseks peaks algamagi vastuväite esitamisest.

Teeme ettepaneku § 64³ lg 4 sõnastada alljärgnevalt:

„(4) Kui menetleja vaidlusaluse teabekandja ära võtab, lahendab eeluurimiskohtunik vastuväite kümne päeva jooksul taotluse saamisest arvates, kuulates ära prokuratuuri ja vastuväite esitaja seisukohad ning tutvudes vaidlusaluse teabekandja ja kriminaaltoimikuga. Vastuväite lahendamise määruuses võib eeluurimiskohtunik teha äraõetud teabekandjal olevate andmete töötlemise kohta korraldusi, mis on vajalikud ametiprivileegi ülemäärase riive vältimiseks.“

Kavandatavas KrMS § 64³ lg-s 5 on kirjas kohtuniku kohustus vaidluste korral tutvuda vaidlusaluse teabekandjaga (st tutvuda ametiprivileegiga hõlmatud teabega). Samas ei ole kavandatud seaduse täiendust (mis on meie hinnangul vajalik) selles osas, et sarnaselt info kogumisele kaasatud eriteadmiseiga isiku või tõlgiga, ei ole kohtunikul lubatud avaldada ametiprivileegiga hõlmatud teavet, mis talle andmete eraldamise või otsingute käigus teatavaks sai.

Juhime ka tähelepanu, et seletuskirjas on mitmes kohas ekslik viide pitseerimise olemusele (viidatud on KrMS § 64² lg-le 3, aga peaks olema viide § 64³ lg-le 3).

10) KrMS § 72 lg 2

Kavandatava KrMS § 72 lg 2 sõnastus on ebaõnnestunud ja sellest on väga keeruline aru saada, mida see säte tulevikus silmas peab. Selguse huvides tuleks selles sättes välja kirjutada, mida tegelikult tahetakse öelda, mitte tehes tagasiviiteid teistele KrMS §-dele. Sätte kohaselt ei ole tunnistajal õigust keelduda ütluste andmisest sellise teabe kohta, mille suhtes on tõendi kogumine lubatud käesoleva seadustiku § 64² kohaselt. Kas eelnev tähendab, et kohus on juba andnud loa sellise teabe kogumiseks, seda tutvustatakse tunnistajale ning ta saab aru, et peab

ütlusi andma või kas ja kes peab hindama, et see on lubatud § 64² alusel? Kuidas saab tunnistaja veenduda selles, et teave on saanud avalikuks privileegi hoidja käitumise tulemusel või privileegi hoidja on oma nõusolekuga teabe avaldamiseks ametiprivileegi kustutanud jne?

Jääb mulje, et advokaatidel ei ole õigust keelduda ütluste andmisest, kui (a) klient on selle avaldamisega § 64¹ lg 3 järgi nõus olnud ja teave pole seetõttu ametiprivileegiga hõlmatud või (b) advokaat on teabe kohta juba ütlusi andnud. Esimese variandi puhul tekib vastuolu § 64¹ lg 3 ja AdvS § 45 lg 2 vahel (nõusoleku vorm). Teise variandi puhul pole kindel, kas advokaadi poolt kutsesaladuse rikkumine peaks jätma kliendi kriminaalmenetluses kutsesaladuse kaitseta.

11) KrMS § 72 lg 3

Kavandatav KrMS § 72 lg 3 näeb ette, et KrMS § 91² lg 9 või lg 12 kohaselt menetlustoimingusse kaasatud eriteadmistega isikul või tõlgil on õigus keelduda ütluste andmisest ametiprivileegiga hõlmatud teabe kohta, mis sai talle teatavaks menetlustoimingus osalemise käigus.

See ei tohiks olla eriteadmistega isiku või tõlgi otsustada, kas ta annab ütlusi või mitte. Seletuskirja kohaselt on selle sätte eesmärgiks vältida advokaadi või kaitsja valduse läbiotsimise või vaatluse käigus ilmsiks tulnud ja tõendite hulgast välja arvatud ametiprivileegiga hõlmatud teabe ilmsiks tulekut läbi menetlustoimingute juurde kutsutud abipersonali ülekuulamise. Kui selles osas ütluste andmine jääb nende isikute otsustada, siis ei ole ju tegelikult tagatud ametiprivileegiga hõlmatud teabe ilmsiks tulek. Kavandatav säte on vastuolus ka KrMS § 91² lg-ga 9, mille kohaselt kaasatud isikule selgitatakse, et tal ei ole lubatud avaldada ametiprivileegiga hõlmatud teavet, mis talle andmete eraldamise või otsingute käigus teatavaks sai.

Eeltoodust tulenevalt teeme ettepaneku § 72 lg 3 sõnastada järgnevalt:

„(3) Eriteadmistega isikul või tõlgil, kes kaasati menetlustoimingusse käesoleva seadustiku § 91² lõike 9 või 12 kohaselt, on kohustus keelduda ütluste andmisest ametiprivileegiga hõlmatud teabe kohta, mis sai talle teatavaks menetlustoimingus osalemise käigus.“

12) KrMS § 91 lg 3

KrMS § 91 lõike 3 sõnastus pärast eelnõu vastuvõtmist ja jõustumist oleks järgmine: Läbiotsimist võib toimetada prokuratuuri määruse alusel, välja arvatud läbiotsimine *ametiprivileegiga isiku tööruumides*, kui on alust arvata, et kahtlustatav kasutab või kasutas läbiotsitavat kohta või sõidukit kuriteosündmuse või kohtueelse menetluse ajal, ning isikut kahtlustatakse käesoleva seadustiku § 126² lõikes 2 nimetatud kuriteo toimepanemises.

Selle sätte kohaselt on läbiotsimiseks vajalik kohtumäärus ainult siis, kui läbiotsimine toimub ametiprivileegiga isiku tööruumides. See säte on vastuolus KrMS § 91² lg-s 1 sätestatava reegluga, et advokaatidega ja kaitsjatega seotud läbiotsimiste puhul on eeluurimiskohtuniku luba nõutav igasuguse advokaadi või kaitsja valduse läbiotsimiseks (sh ka muu ruumi läbiotsimiseks, mida advokaat või kaitsja kasutavad ametiprivileegiga hõlmatud teabe hoiustamiseks). Sellele, et advokaatide ja kaitsjatega seonduvaks läbiotsimiseks on erikord, KrMS § 91 ei viita.

Kui KrMS § 64² kohaselt on ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldavat tõendit võimalik koguda üksnes kohtu loal, miks siis KrMS § 91 lg-s 3 on välja toodud üksnes notari- ja

advokaadibüroos või ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku juures toimuvat läbiotsimist puudutav erand?

KrMS § 91 lg 8 muudatuste puhul on sama probleem, mis § 91 lg-s 3 – see reguleerib ainult ametiprivileegiga isiku tööruumis toimetatavat läbiotsimist. Samas ei selgu, kuidas peab toimima siis, kui läbiotsimine toimub ametiprivileegiga isiku kasutuses olevas muus ruumis - kodus, autos vm? Ka selles lõikes puudub viide järgnevatele §-dele, et advokaadi ja kaitsja puhul on kehtestatud eraldi regulatsioon.

13) KrMS § 91²

Kavandatud KrMS § 91² seab reeglid, millal võib läbi otsida advokaadi või kaitsja valduse. Kuigi lg-s 1 on nimetatud, milliseid kohti nimetatakse edaspidi kaitsja valduseks, siis Eesti Advokatuuri osas tekib ikkagi küsimus, kas Eesti Advokatuur saab olla advokaadi valduseks. Seetõttu teeme lg-sse 3 ettepaneku lisada, et ka Eesti Advokatuuri ruumi ei või ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldava tõendi kogumiseks läbi otsida. KrMS § 91² lg-s 1 on kirjas põhimõte, et igasuguse advokaadi või kaitsjaga seotud ruumi (sh kodu, auto, ruumi, mida ta kasutab ametiprivileegiga hõlmatud teabe hoiustamiseks) läbiotsimiseks peab olema eeluurimiskohtuniku luba ning läbiotsimise juures peab viibima Eesti Advokatuuri määratud advokaat. Advokaadil või kaitsjal, kelle valdusi läbi otsitakse, on seaduseelnõu kohaselt kõigest õigus olla läbiotsimise juures.

Ka muudetav KrMS § 91 lg 8 (mis reguleerib ainult tööruumides toimuvat läbiotsimist) näeb ette, et ametiprivileegiga isiku tööruumi läbiotsimise juurde tuleb kutsuda ametiprivileegiga isik, kelle juures läbi otsitakse, kuid KrMS § 91² lg-s 1 sellist kohustust ei ole. Selle sätte sõnastus võib olla vastuolus üldise põhimõttega, et läbiotsimine peaks reeglina toimuma selle isiku juuresolekul, kelle valdust läbi otsitakse. Üldise põhimõttega on vastuolus ka seletuskirjas väljendatud seisukoht, et läbiotsitava isiku läbiotsimise juures mitteviibimine ei ole läbiotsimise teostamisel takistuseks.

KrMS § 91² lg 1 näeb ette võimaluse nii kaitsja ja advokaadiga seotud erinevate ruumide kui ka Eesti Advokatuuri ruumi läbiotsimiseks, mille kohta KrMS § 91² lg 1 kohaselt kasutatakse edaspidi mõistet „advokaadi või kaitsja valdus“. Praktikas võib probleeme tekitada see, et järgnevates KrMS-i sätetes ei loetleta enam üles neid kohti, mille kohta KrMS § 91² eriregulatsioon kehtib, vaid kasutatakse üksnes väljendit „advokaadi ja kaitsja valdus“. Seletuskirja kohaselt on „advokaadi või kaitsja valdus“ autonoomne mõiste ning ei pruugi kokku langeda asjaõigusliku valduse mõistega. Selline selgitus ja kavandatud seaduse muudatus tekitab probleeme, et kasutusel olevale juriidilist mõistet „valdus“ kasutatakse tavapärasest erineval viisil.

Koheselt tekib küsimus, kas ka Eesti Advokatuuri ruume käsitletakse kui konkreetse advokaadi valdust ning Eesti Advokatuuri ruumide läbiotsimisele laienevad ka kõik KrMS § 91² lg-tes 2-13 sätestatud reeglid? Seletuskirja kohaselt on advokaadi valduse mõistesse vaja hõlmata ka Eesti Advokatuuri ruumid, kuna advokatuuri ruumides tegutseb näiteks advokatuuri aukohus. Aukohtule on iga advokatuuri liige kohustatud andma seletuse ning esitama aukohtu poolt nõutud materjalid. Kutsesaladuse rikkumiseks ei peeta teabe avaldamist juhatusele ja aukohtule (AdvS § 45 lg 4) ning kohustus kutsesaladust hoida kehtib ka advokaadibüroo töötaja ja advokatuuri töötaja kohta (AdvS § 45 lg 1). Seletuskirjast võib tekkida mulje, et kui advokaadilt ei ole alust dokumente küsida, kuna need on kaitstud advokaadisaladusega, siis on võimalik need materjalid koguda läbiotsimisega Eesti Advokatuuri ruumides toimetavast aukohtust.

Ka on kavandatava KrMS § 91² lg 3 sõnastust on võimalik tõlgendada selliselt, et läbiotsimisele lubamise aluseks võib olla üksnes üks loetletud tingimus. On ilmne, et läbiotsimine võib toimuda ainult siis, kui on täidetud kõik kolm eeldust korraga, nagu on välja toodud ka seletuskirjas.

Ülaltoodust tulenevalt teeme ettepaneku § 91² lg 3 sõnastada järgnevalt:

„(3) Advokaadi või kaitsja valdust ning Eesti Advokatuuri ruumi ei või läbi otsida ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldava tõendi kogumiseks, välja arvatud juhul, kui on täidetud kõik järgmised tingimused: /.../“

14) KrMS § 91² lg 1

Kavandatava KrMS § 91² lg 1 kohaselt on läbiotsimise juures õigus viibida ka läbiotsitava advokaadibüroo pidajal. Samasugune õigus peaks olema ette nähtud õigusbüroo (või muu ettevõtte) pidajale, kus töötab mitteadvokaadist kaitsja? Kaitsjate tööruumid võivad ju asuda samamoodi äripinnal, kus töötavad ka õigusbüroo teised töötajad ning kus asuvad teiste klientide andmed. Õigusbüroo läbiotsimise puhul on samuti põhjendatud ette näha õigusbüroo valdaja viibimine läbiotsimise juures, mis aitab tagada läbiotsimise korrektsust ning kaitsta teiste klientide andmeid.

Teeme ettepaneku § 91² lg 1 viimane lause sõnastada järgnevalt:

„/.../ Läbiotsimise juures on õigus viibida ka advokaadil või kaitsjal, kelle valdust läbi otsitakse, ja läbiotsitava advokaadibüroo või õigusbüroo pidajal.“

Palume sätte viimases lauses parandada kirjaviga – läbi otsitava peaks olema kirjutatud kokku (läbiotsitava).

15) KrMS § 91² lg 2

Kavandatava KrMS § 91² lg 2 kohaselt ei ole välistatud advokaadi või kaitsja valduse läbiotsimise kohta antava kohtumääruse vormistamine pealdisena prokuratuuri taotlusel. Oleme korduvalt varasemalt rõhutanud ja jääme selle juurde, et põhistatud kohtumäärus on läbiotsimisel vajalik, et tagada kliendisaladuse tõhus kaitse ja EIK-i praktikast tulenevate nõuete täitmine. Kohtumääruse põhistamiskohustus tagab põhjalikuma kaalumise läbiotsimise põhjendatuse ning ulatuse osas. Kohtu poolt koostatud ja põhistatud läbiotsimise määruses peavad nähtuma kohtu hinnangud läbiotsimise põhjendatusele ja vajalikkusele, samuti läbiotsimise kord.

Sama sätte punktides 1-4 toodud nimekiri kohtumääruses märgitava info osas on liialt üldine ning ei anna menetlejale piisavalt selget ja kontrollitavat raamistikku, mille piires läbiotsimist teostada. Selle tulemusena võib tekkida olukord, kus otsingud muutuvad ebamääraseks või liiga laialdaseks. Tänapäeval toimub enamik otsinguid andmekandjatel ja pilveteenustes otsisõnade alusel, mistõttu võib liiga üldine või lai märksõnade valik viia selleni, et otsingud hõlmavad laialdaselt ka teavet, mis ei ole menetletava kriminaalasjaga seotud. Näiteks kui märksõnaks on „leping“, võib see anda tulemusi kõigest võimalikust ja põhjustada asjasse mittepuutuvate andmete massilist läbivaatamist. Selleks, et menetleja ei hakkaks iseseisvalt otsisõnu välja mõtlema ega laiendama otsingu ulatust, peab kohtumäärus sisaldama konkreetset ja piiratud märksõnade loetelu, mis on kooskõlas kriminaalasja vajadustega ning ei hõlma ebamõistlikult

laia teabehulka.

Teeme ettepaneku § 91² lg 2 ning p 1 sõnastada alljärgnevalt:

„(2) Advokaadi või kaitsja valduse läbiotsimise kohta antavas põhistatud kohtumääruses märgitakse lisaks käesoleva seadustiku § 91 lõikes 4 sätestatule:

- 1) kas ja millises ulatuses on otsinguid lubatud toimetada ametiprivileegiga hõlmatud andmete hulgas, sh digitaalsete andmekandjate ning pilvepõhiste andmesalvestuskeskkondade osas konkreetsed otsingusõnad;

16) KrMS § 91² lg 4 p 3

Kavandatava KrMS § 91² lg 4 p 3 kohustab advokatuuri esindajat hoidma saladuses talle kriminaalmenetluse käigus seoses advokatuuri esindamisega teatavaks saanud teavet.

Selle sätte sõnastusest jääb arusaamatuks, millist teavet ei tohi avaldada ja kui kaua see saladuse hoidmise kohustus kehtib. Säte on sõnastuse kohaselt absoluutne ning viitab, justkui tuleks igasugune teave hoida saladuses. Samas on tegemist teabega, mille advokaat on saanud advokatuuri esindamisel mistõttu on vältimatult vajalik, et advokaat edastaks teatud teabe advokatuurile? See on vajalik juba kasvõi KrMS § 178¹ ette nähtud kulude hüvitamise taotluse esitamiseks. Seetõttu on vajalik sätet täpsustada.

17) KrMS § 91² lg 4 p 4

Kavandatav KrMS § 91² lg 4 p 4 paneb advokatuuri esindajale kohustuse teha vajadusel ettepanek eriteadmistega isiku või tõlgi kaasamiseks otsingu teostamisele või andmete eraldamisele. Seletuskirjas avaldatakse arvamust, et kui advokatuuri esindaja sellise taotluse teeb, siis tõenäoliselt menetleja selle taotluse ka rahuldab. See aga on üksnes arvamus. Eelnõus puudub regulatsioon, mis saab juhul, kui menetleja jätab advokatuuri esindaja taotluse rahuldamata. Selline regulatsioon peaks eelnõus olema.

18) KrMS § 91² lg 5 p 2

Kavandatava KrMS § 91² lg 5 p 2 s järgi on advokatuuri esindajal läbiotsimise käigus õigus esitada taotlusi, kaebusi ja vastuväiteid, mis protokollitakse. Jääme ka siin seisukohale, et antud protokollimine peab olema jooksev samadel põhjendustel mille oleme välja toonud ülal punktis 8.

Teeme ettepaneku § 91² lg 5 p 2 sõnastada järgnevalt:

„2) esitada taotlusi, kaebusi ja vastuväiteid, mis protokollitakse jooksvalt;“

19) KrMS § 91² lg 9

Kavandatav KrMS § 91² lg 9 reguleerib menetleja initsiatiivil läbiotsimise käigus otsingute teostamise ja andmete eraldamise juurde tõlgi ja muu eriteadmistega isiku kaasamist. Selliste isikute kaasamisel tuleb tarvitusele võtta meetmed, et need inimesed ei põhjustaks ametiprivileegiga hõlmatud teabe lekkimist, sh ei ole neil lubatud läbiotsimise käigus teada saadut avaldada menetlejale.

Oleme seisukohal, et keeld ametiprivileegiga hõlmatud teabe avaldamiseks peab hõlmama ka seda, et kaasatud isikut ei või üle kuulata talle teatavaks saanud teabe osas. Sama isik ei tohiks osaleda ka äravõetud teabega seotud muudes menetlustoimingutes, näiteks vaatluses, kuna sellisel juhul ei ole välistatud, et ta avaldab ka teavet, milleks tal õigust ei ole. Samas ei välista nimetatud keeld kaasatud isiku ülekuulamist ametiprivileegiga katmata asjaolude osas, näiteks juhul, kui isik tajub menetlustoimingu käigus vahetult kuriteole viitavaid asjaolusid, mis ei ole seotud õigusteenuse osutamisega ega ametiprivileegiga (nt relva nägemine ruumides). Selline täpsustus on vajalik, et eristada selgelt ametiprivileegiga kaitstud teavet muudest vahetult tajutud asjaoludest. Lisaks on vajalik, et kaasatud isikul ei tekiks asjas huvide konflikti (näiteks, kui kaasatakse PPA töötaja).

Teeme ettepaneku § 91² lg 9 sõnastada alljärgnevalt:

„(9) Menetleja võib advokatuuri esindaja nõusolekul kaasata otsingute teostamisse või andmete eraldamisse tõlgi või muu eriteadmistega isiku, kui see on vältimatult vajalik. Sellisel juhul tuleb võtta meetmeid, et kaasatud isiku kokkupuude ametiprivileegiga hõlmatud teabega oleks võimalikult väike. Kaasatud isikule selgitatakse, et tal ei ole lubatud avaldada ametiprivileegiga hõlmatud teavet, mis talle andmete eraldamise või otsingute käigus teatavaks sai, sealhulgas on keelatud tema ülekuulamine või osalemine muudes menetlustoimingutes, mis on seotud ametiprivileegiga hõlmatud teabega. Kaasatud isik peab kinnitama asjas huvide konflikti puudumise.“

20) KrMS § 91² lg 12

Kavandatava § 91² lg 12 kohaselt tuleb juhul, kui kohtunik hakkab ise andmeid eraldama, toimingu juurde kaasata uurimisasutuse ja advokatuuri esindaja. Seletuskirjas on märgitud õigesti, et eeluurimiskohtuniku poolt andmete eraldamise juures peavad saama viibida need isikud, kellel on õigus läbiotsimise juures viibida. Paraku seda nõuet seadusesse kavandatud ei ole.

Kavandatavas § 91² lg-s 12 on kirjas kohtuniku kohustus vaidluste korral tutvuda vaidlusaluse teabekandjaga (st tutvuda ametiprivileegiga hõlmatud teabega). Samas ei ole kavandatud seaduse täiendust selles osas, et sarnaselt info kogumisele kaasatud eriteadmistega isiku või tõlgiga, ei ole kohtunikul lubatud avaldada ametiprivileegiga hõlmatud teavet, mis talle andmete eraldamise või otsingute käigus teatavaks sai.

21) KrMS § 91³

Kavandatava KrMS §-ga 91³ soovitakse panna paika reeglid, kuidas toimub edaspidi advokaadi või kaitsja ametiprivileegiga hõlmatud teabe nõudmine.

Lg 1 kohaselt võib advokaadi või kaitsja ametiprivileegiga hõlmatud teavet nõuda ainult juhul, kui teda ennast või tema juures töötavat isikut kahtlustatakse kuriteo toimepanemises ja on alust arvata, et, et nõutav teave on seotud menetletava kuriteoga. Ehk teisisõnu viidatakse samade aluste esinemise vajadusele, mis on sätestatud KrMS § 91² lg 3 p-des 1-2, kuid puudub viide KrMS § 91² lg 3 p-s 3 sätestatule – et tõendusteavet ei ole võimalik õigeaegselt ja kriminaalmenetluse huve oluliselt ohustamata saada muude toimingutega.

Jääb arusaamatuks ja ka seletuskirjast ei ilmne, miks ametiprivileegiga hõlmatud teabe teistelt isikutelt nõudmise korral on võimalik loobuda nn *ultima ratio nõudest*. Nii KrMS § 91² kui 91³

sätete sisuks on advokaadi või kaitsja ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldava tõendi kogumine. Järelikult peaksid kehtima ka ühesugused reeglid.

Samuti ei ole eeluurimiskohtunikule pandud põhjendatud kuriteokahtluse olemasolu kontrollimise kohustust. On põhjendatud kuriteokahtluse olemasolu kohtuliku kontrolli läbimine enne seda, kui hakatakse läbi otsima kaitsja või advokaadi valdusi ning rikkuma konfidentsiaalsuskohustust.

22) KrMS § 178¹

Kavandatav KrMS § 178¹ näeb ette hüvitada Eesti Advokatuuri kulud advokatuuri esindaja tehtud töö eest summas, mis ei või ületada sama aja eest kaitsjale riigi õigusabi tasumäära järgi makstavat tasu.

Leiame, et väljamõistetavate kulude suuruse selline piirang ei ole on õigustatud. Lisaks tekib küsimus, kas sellise sõnastuse korral hüvitatakse ka õigusteenusega seotud kulud, sh sõidu- ja/või ööbimiskulud või ainult kulu läbiotsimisel kohapeal kulunud tööaja eest.

23) KrMS § 217 lg 11

Ametiprivileegide eelnõuga KrMS paragrahvile 217 lisatav lõige 11 lähtub konventsiooni artikli 9 nõuetest. Konventsiooni art 9 lg 1 punkti b kohaselt tagavad konventsiooniosalised, et advokaadil on kooskõlas seadusega ettenähtud ja demokraatlikus ühiskonnas kuritegude ennetamiseks, uurimiseks või menetlemiseks või teiste isikute õiguste kaitseks vajalike piirangutega õigus teavitada põhjendamatult viivitusega oma kutseühenduse esindajat vabaduse võtmisest, selle õiguslikust alusest ja kinnipidamiskohast. Art 9 lg 3 punkti a kohaselt tagavad konventsiooniosalised, et kutseühendustel on võimalik, arvestades seadusega ettenähtud ja demokraatlikus ühiskonnas kuritegude ennetamiseks, uurimiseks või menetlemiseks või teiste isikute õiguste kaitsmiseks vajalikke piiranguid, kaitsta konventsioonis sätestatud õigusi, sealhulgas saada oma esindajate kaudu tõhus juurdepääs advokaatidele, kellelt on võetud vabadus, kui need advokaadid seda soovivad.

Oleme seisukohal, et konventsioonis ettenähtud tagatiste sisuliseks realiseerimiseks peab advokatuuri teavitamine olema menetleja kohustus. Sellega oleks kaetud ka konventsiooni artikli 9 lg 3 p a nõue, mille kohaselt on advokatuuril igal juhul õigus oma esindajate kaudu saada juurdepääs kinni peetud advokaadile. Nimelt tuleneb artikli 9 lg 1 p-st b sisuliselt, et advokaat ei ole kohustatud advokatuuri oma kinnipidamisest teavitama; sellisel juhul ei oleks advokatuuril võimalik artikli 9 lõikes 3 sätestatud õigust realiseerida, kui ta ei ole teadlik advokaadi kinnipidamisest.

Samuti vajab täpsustamist teavitamise ja kohtumise edasilükkamise regulatsioon. Konventsioon võimaldab erandite kehtestamist üksnes mõjuvatel ja konkreetsetel põhjustel. Oleme seisukohal, et advokatuuri teavitamise ning advokatuuri esindajaga kohtumise edasilükkamise võimaluse ette nägemine ei ole põhjendatud. Arvestades, et kinnipidamisel võidakse advokaadilt ära võtta sidevahendid ning ligipääs klientide teabele, on viivitamatu advokatuuri teavitamine vajalik eelkõige klientide huvide kaitseks, et advokatuur saaks tarvitusele võtta vajalikud meetmed. Lisaks, kuna KrMS ei näe ette kinnipidamisel kaitsja teavitamisele ajalisi piiranguid, ei tohiks selline piirang laieneda ka advokatuuri esindajale.

Ka teeme ettepaneku täiendada kavandavat KrMS § 217 lg 11 selliselt, et juhul kui kinni on peetud advokatuuri juhatuse liige, teavitatakse advokatuuri esimeest, ning et lisaks advokatuuri

teavitamisele teavitatakse ka kinni peetud advokaadi lähedast advokaadi valikul. Lähedase teavitamise ja temaga kohtumise edasilükkamine võib olla põhjendatud üksnes ulatuses, mis on vältimatult vajalik kriminaalmenetluse olulise kahjustamise ärahoidmiseks, kuid selline edasilükkamine peaks siiski toimuma eeluurimiskohtuniku, mitte prokuratuuri loal.

Art 9 lg 1 p b, art 9 lg 3 p a tagatised on advokatuuri hinnangul vajalikud järgmistel kaalutlustel:

1. Advokaadi ärakuulamise õiguse tagamiseks olukorras, kus advokatuur otsustab kutsetegevuse peatamise küsimust AdvS § 35 lg 3 alusel¹;
2. Eelkõige ühe advokaadiga büroode puhul selleks, et advokatuur saaks teavitada kliente, kohut, menetlejaid, haldusorganeid vm asjassepuutuvaid osapooli sellest, et advokaat ei saa kutsetegevust jätkata.;
3. Kinnipeetud või vahistatud advokaadil ei pruugi kaitsjat olla, kui kaitsja osavõtt ei ole kohustuslik ja advokaat ise ei ole kaitsjat valinud. Sellisel juhul advokatuur on advokaadi jaoks ainuke võimalus, kellega kontakti hoida ja teavitada kriminaalmenetluse käigust;
4. Advokatuurile peab olema vaba ligipääs vahistatud advokaadile, kui advokaat soovib teatada, et teda koheldakse ebaseaduslikult;
5. Kui vahistatu suhtes kohaldatakse lisapiiranguid (telefoni kasutamise-, kirjavahetuse ja kokkusaamiste keeld), siis tema võimalus välismaailmaga suhelda ning edastada oluline info on välistatud. Sellisel juhul puudub advokatuurile teadmine, mis advokaadiga vanglas toimub;
6. Kui advokaadibüroo tegevus lõpetatakse, siis juhatusel puudub võimalus advokaadiga nõu pidada kliendile olulistes küsimustes;
7. Advokatuur peab veenduma, et konfidentsiaalne info (advokaadi teadmised, dokumendid, arvuti, telefon jne) on kaitstud ja selleks peab säilima seaduslik alus pöörduda vahistatud advokaadi, uurija, prokuröri, kohtuniku ja vangla juhtkonna poole vastavate päringutega;
8. Kuna kriminaalmenetluse käigus saab vahistatud isik vabalt suhelda uurija, prokuröri ja kohtunikuga, siis peab tagama sama võimaluse ka advokatuuriga suhtlemisel;
9. Advokatuuri esindajale või juhatusele peab olema tagatud protsessuaalne võimalus teha avaldusi, taotlusi või esitada kaebusi seoses vahistatud advokaadi õiguste tagamise- ja realiseerimisega.

24) VTMS § 32¹

Kavandatava VTMS §-ga 32¹ nähakse ette, et edaspidi on kaitsja ja advokaadi ametiprivileegi riivega menetlustoimingute tegemine lubatud ka väärteloasjade menetluses. Peame nimetatud sätet üheks kõige problemaatilisemaks selles eelnõus ega nõustu sellega.

Jääme oma seisukoha juurde, et väärteloasjade menetluses ametiprivileegi riivega menetlustoimingute lubamine ei ole õigustatud. See seisukoht kajastus ka advokatuuri poolt ministeeriumile 15.11.2021 edastatud eelnõus. Oleme seisukohal, et advokaadi, advokaadibüroo, advokaadi eluruumi, sõiduki ja laiemalt advokaadi valduse läbiotsimine kutsetegevusest tulenevatel asjaoludel on keelatud, kuna advokaadilt teabekandjate äravõtmine rikub eelduslikult tema klientide õigusi ning tegemist on olulise ja mitte väiksema põhiõiguse riivega, kui järeletoimingud. Järeletoimingud on väärteloamenetluses keelatud. Kui seadusandja on kehtestanud väärtelutele väiksema ebaõigussisu ning leebemad nõuded menetlusele, siis ei ole vajalik selliste vähemohtlike süütegude menetlemiseks seada ohtu põhiõigustega kaitstud hüvesid.

---

¹ AdvS § 35 lg 3: Advokaadi kutsetegevuse võib täielikult või osaliselt oma otsusega peatada juhatus, kui isik on kriminaalasjas kahtlustatav või süüdistatav.

Eriti problemaatiline on väärteomenetlustes läbiotsimise lubatavus ka seetõttu, et sättes loetletud väärtegude menetlejad on sageli haldusorganid (nt Andmekaitse Inspeksioon, Rahapesu Andmebüroo, Keskkonnaamet, Konkurentsiamet, Maksu- ja Tolliamet), kellel on küll pädevus väärteomenetlust läbi viia, kuid puudub pädevus ja kogemus advokaadi ametiprivileegi riivavate menetlustoimingute teostamiseks.

Märkusena lisame, et käesoleval kujul säte ei kajasta, et nimetatud väärteoasjades on menetlustoimingud lubatud üksnes KrMS-i ametiprivileegi kaitset reguleerivate sätete kohaldamisel analoogia korras, mis on aga õigusselguse vaatest vältimatult vajalik ning meie hinnangul ei piisa selles osas vaid seletuskirjast.

Advokatuuri täiendavad ettepanekud

1. Menetlusnõuete läbiviimise rikkumise eest sanktsiooni ette nägemine

Advokatuur jääb ka oma 15.11.2021 Justiits- ja Digiministeeriumile esitatud KrMS jt seaduste muutmise seaduse eelnõus toodud muudatuseettepaneku juurde näha ette sanktsiooninorm süüteomenetluses või korrakaitsemenetluses menetlustoimingute läbiviimisel toimepandud rikkumistele, mis käesoleval ajal ei ole sanktsioneeritud. Norm teenib isikute põhiõiguste tegeliku kaitse ning ametiisikute omavoli ärahoidmise eesmärki. Seoses advokaadi, arsti jm isikute poolt konfidentsiaalsete ja delikaatsete isikuandmete kogumisega on eriti oluline tagada, et seaduslikul alusel teostataval läbiotsimisel või isiku läbivaatusel ei oleks alust ära võtta või isegi tutvuda selleks mittelubatud tõenditega. Samuti selleks, et prokurörid ei püüaks kasutada kohtumenetluses tõenditena näiteks jälitustoimingu protokolle, mis sisaldavad advokaadi ja kliendi vahelist suhtlust. Korrakaitsemenetluses on samasugust probleemi käsitletud näiteks Riigikohtu lahendis nr 1-19-31, kus tuvastati ametiisiku poolt füüsilise jõu ebaproportsionaalne kasutamine (jalalõhk kinnipeetu vastu), kuid jõuti järeldusele, et KarS § 291 koosseisu ei esine. Kuriteo ja väärteo koosseisu piiritlemine on sarnane ka korruptsioonisüütegudes, kus samuti iga korruptsiooniohtlik tegu ei ole karistatav kuriteona.

Teeme ettepaneku karistusseadustikku täiendada §-ga 323² järgmises sõnastuses:

„§ 323². Menetlustoimingute läbiviimise nõuete rikkumine

Süüteomenetluses või korrakaitsemenetluses ametiisiku poolt jälitustoiminguga tõendite kogumisel, läbiotsimisel või isiku läbivaatusel seaduse ja kohtumäärusega määratletud piiridest väljumise eest, samuti teadvalt mittelubatava tõendi esitamise eest kohtumenetluses – karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut.“

2. Ametiprivileegiga hõlmatud tõendi mitteametlik

Kehtivas õiguses ei ole selgesõnaliselt sätestatud ametiprivileegi rikkumise tagajärge tõendite lubatavusele kohtuotsuse tegemisel.

Peame vajalikuks seaduses täpsustada, et kohus jätab kõrvale ametiprivileegiga hõlmatud tõendi juhul, kui see on kogutud õigusliku aluseta või kui ametiprivileegiga hõlmatud teavet on kogutud advokaadi, kaitsja või advokatuuri töötaja (või nende juures tegutseva isiku) võimaliku kuriteokahtluse kontrollimiseks olukorras, kus vastavat isikut ei ole tõendi kogumisega seotud kuriteos süüdi mõistatud.

Teeme ettepaneku KrMS § 305¹ lõige 3 sõnastada alljärgnevalt:

„(3) Tõendi vastuvõtmine ei välista selle lubamatuks tunnistamist kohtuotsuse tegemisel. Kohus jätab kõrvale ametiprivileegiga hõlmatud tõendi, kui selle kogumiseks puudus õiguslik alus või kui ametiprivileegiga hõlmatud tõend koguti advokaadi, kaitsja või advokatuuri töötaja või nende juures tegutseva isiku poolt kuriteo toimepanemise kahtlustuse kontrollimiseks ning vastavat isikut ei ole mõistetud tõendi kogumisega seotud kuriteos süüdi sama või varasemalt tehtud kohtuotsusega.“

II Advokaadikutse kaitse konventsiooniga seotud eelnõu sätted, täiendavad ettepanekud KrMS ja VTMS muutmiseks ning muud tähelepanekud seoses konventsiooniga

1) Konventsiooni art 6 lg 1 p b

Sätte kohaselt tagavad konventsiooniosalised, et advokaadid saavad otsustada, kas võtta füüsilisi või juriidilisi isikuid oma klientideks ja lõpetada advokaadi ja kliendi vahelisi suhteid. Sellega seoses juhime tähelepanu, et rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ning erinevate sanktsioonide rakendamise põhimõtetest tulenevad advokaadile küllaltki ulatuslikud piirangud klientide valikule. On oluline, et sellised piirangud ei muutuks liiga ulatuslikuks ega muudaks konventsiooni artikkel 6 lg 1 punktis b sisalduvat üldpõhimõtet sisutühjaks.

2) Konventsiooni art 6 lg 1 p d

Sätte kohaselt tagavad konventsiooniosalised, et advokaadid saavad olla tunnustatud isikutena, kellel on õigus oma kliente nõustada, abistada või esindada.

Oleme seisukohal, et konventsiooni antud säte hõlmab ka advokaadi volituste eeldamist, mis tuleks üheselt sätestada advokatuuriseaduses ning menetlusseadustikes. Teatavasti on kehtiv regulatsioon selles osas ebaühtlane: nt tsiviil- ja halduskohtumenetluses advokaadi volitusi eeldatakse, kuid nt haldusmenetluses, väärteo- ja kriminaalmenetluses peab advokaat oma volitusi alati volikirjaga tõendama. Advokatuur on juba varasemalt (vt lisa, täiendatud) esitanud ministeeriumile ettepaneku taastada üldine advokaadi volituste eeldus, mis sisaldus perioodil 01.01.2006 kuni 28.12.2007 kehtinud AdvS §-s 57¹ ning sellega seoses muuta ka neid seadusi, milles praegu advokaadi volituste eeldust ette ei nähta (sh HMS, KrMS, VTMS). Selline eeldus aitaks vähendada nii menetlejate kui advokaatide ja haldusorganite koormust ja oleks kooskõlas konventsiooni art 6 lg 1 punktiga d.

Ainult AdvS muudatustest ei piisa advokaadi volituste eeldamiseks, sest vastasel korral jääb vastuolu AdvS ja teiste seaduste vahel. Vastuolusid seaduste vahel peaks igal juhul vältima. Lisaks, senine advokatuuri praktika kahjuks näitab, et AdvSi käsitatakse menetlusseadustikest alamal seisva seadusena, mistõttu ei ole tagatud, et advokaadi volituste eeldus ka tegelikkuses rakenduks. Advokatuur jääb siinkohal oma varasemate ettepanekute juurde.

Ametiprivileegide eelnõu sujuvama menetluse eesmärgil palume kaaluda eelnõu raames vaid kahe seadustiku – KrMS ja VTMS muutmist viisil, et advokaadilt ei oleks esindusõiguse tõendamiseks nõutav volikiri. Teistes seadustes võib vastavad muudatused teha kas koos AdvSi muutmisega või muu sobiva eelnõu raames.

Teeme ettepaneku käesoleva eelnõuga teha järgmised muudatused seoses advokaadi volituste eeldusega:

1. VTMS § 20 lg 2 muuta ja sõnastada järgnevalt:

„(2) Kaitsja volitusi tõendab volikiri, advokaadi puhul eeldatakse esindusõiguse olemasolu“.

2. VTMS § 115 lg 4 muuta ja sõnastada järgnevalt:

„(4) Kaebusele kirjutab alla selle esitaja. Kui kaebusele kirjutab alla kaitsja, lisatakse kaebusele tema volikiri, kui seda ei ole vääртеotoimikus. Advokaadi puhul eeldatakse esindusõiguse olemasolu.“

3. VTMS § 139 lg 5 muuta ja sõnastada järgnevalt:

„(5) Apellatsioonile kirjutab alla selle esitaja. Kui appellatsioonile kirjutab alla kaitsja, lisatakse kaebusele tema volikiri, kui seda ei ole vääртеotoimikus. Advokaadi puhul eeldatakse esindusõiguse olemasolu.“

4. VTMS § 158 lg 3 p 1 muuta ja sõnastada järgnevalt:

„1) kassaatori volikirja, kui tema volikirja ei ole toimikus. Advokaadi puhul eeldatakse esindusõiguse olemasolu.“

5. KrMS § 282 muuta ja sõnastada järgnevalt:

„Kohtunik kontrollib kohtulikul arutamisel osaleva kaitsja ja esindaja volitusi. Advokaadi puhul eeldatakse esindusõiguse olemasolu.“

6. KrMS § 347 lg 3 ja KrMS § 369 lg 3 p 1 kehtetuks tunnistada.

3) Konventsiooni art 6 lg 1 p e

Konventsiooniosalised peavad tagama, et advokaadid saavad tõhusa juurdepääsu kõigile asjakohastele materjalidele, mis on pädevate avaliku võimu kandjate, kohtute ja vaidluste lahendamise organite valduses või kontrolli all, kui nad tegutsevad oma klientide nimel, ilma põhjendamatu viivituse ja piiranguteta.

Advokatuuri poolt ministeeriumile 15.11.2021 esitatud KrMS jt seaduste muutmise seaduse eelnõus oli ettepanek täiendada KrMS ja VTMS regulatsiooni kaitsja õiguste osas viisil, et kaitsjal on õigus kaitseülesande täitmiseks vajalikke andmeid ja dokumente saada lisaks juriidiliselt või füüsiliselt isikult ka riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutusest. Kui teabevaldaja nõutud andmeid ei väljasta, siis võib kaitsja tõendite kogumiseks taotleda abi kohtult, esitades kohtule taotluse teabevaldaja kohustamiseks andmeid ja dokumente väljastama. Advokaat võib andmeid taotleda konkreetse kaitseülesande täitmiseks, kuid kohtu pädevuses on hinnata, kas ülekaalukam on advokaadi õigus andmete saamiseks või esineb mõni mõjuv põhjus andmete väljastamisest keeldumiseks (näiteks riigisaladus). Sellised õigused võimaldavad kaitsjal oma ülesandeid praegusest tõhusamalt täita. Õiglates kohtumenetluses, kus kehtib nn relvade võrdsuse (*equality of arms*) põhimõte, peavad süüdistusel ja kaitsel olema võrdsed võimalused oma positsiooni esitamiseks ja kaitsmiseks. Praegune regulatsioon süvendab selles osas ebavõrdsust.

Kirjeldatud advokatuuri ettepanekud jättis ministeerium 2022-2023 aastal eelnõu menetlusest välja, et keskenduda eelnõus vaid kutsesaladuse kaitsele. Konventsiooni art 6 lg 1 p e nõuete täitmise valguses on aga sellised muudatused vajalikud, mistõttu esitame need ametiprivileegide eelnõusse lisamiseks siinkohal uuesti.

Teeme ettepaneku käesoleva eelnõuga teha järgmised muudatused seoses tõendite kogumise hõlbustamisega:

1. KrMS § 47 lg 1 p-i 1 muuta ja sõnastada järgmiselt:

„1) saada juriidiliselt või füüsiliselt isikult ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutusest kaitseülesande täitmiseks vajalikke andmeid ja dokumente;“;

2. KrMS §-i 47 täiendada lõigetega 4 ja 5 järgmises sõnastuses:

„(4) Kaitsja võib esitada eeluurimiskohtunikule või kohtule taotluse teabevaldaja kohustamiseks väljastama andmeid ja dokumente, kui teabevaldaja keeldub neid kaitsjale kaitseülesande täitmiseks väljastamast.

(5) Teabevaldajat, kes jätab temale käesoleva paragrahvi lõike 4 alusel pandud kohustuse täitmata, võib eeluurimiskohtunik või kohus kaitsja taotlusel trahvida.“

3. VTMS § 21 lg 1 p-i 2 muuta ja sõnastada järgmiselt:

„2) saada juriidiliselt või füüsiliselt isikult ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutusest kaitseülesande täitmiseks vajalikke andmeid ja dokumente;“;

4. VTMS §-i 21 täiendada lõigetega 2¹ ja 2² järgmises sõnastuses:

„(2¹) Kaitsja võib esitada maakohutule taotluse teabevaldaja kohustamiseks väljastama andmeid ja dokumente, kui teabevaldaja keeldub neid kaitsjale kaitseülesande täitmiseks väljastamast.

(2²) Teabevaldajat, kes jätab temale käesoleva paragrahvi lõike 2¹ alusel pandud kohustuse täitmata, võib maakohus kaitsja taotlusel trahvida.“

Advokatuuri 15.11.2021 eelnõus olid ka ettepanekud KRS-i, EVKS-i ja ÄS-i muutmiseks seoses sellega, et advokaatidel on praktikas tekkinud probleeme kinnistustoimikuga, väärtpaberite registri ja äriregistri registritoimikuga tutvumisel, kuid mööname, et antud muudatusettepanekud võivad põhjustada ametiprivileegide eelnõu sujuvat menetlust ning seetõttu esitame need ettepanekud ministeeriumile edaspidi.

4) Konventsiooni art 6 lg 3 p b

Konventsiooniosalised peavad tagama, et advokaadid saavad oma klientidega või potentsiaalsete klientidega suhelda konfidentsiaalselt, olenemata suhtlemise viisist ja vormist. Seda nõuet tuleb järgida ka jälitustoimingute käigus. Advokatuur on seisukohal, et eelnõu ei taga piisavalt advokaadi-kliendi vahelise suhtluse konfidentsiaalsust seoses jälitustoimingutega. Ka Riigikohus on hiljuti juhtinud tähelepanu, et Euroopa Inimõiguste Konventsiooni kohaldamise praktikast järgivalt peaks KrMS ning selle alusel kehtestatud jälitustoimiku pidamise ja säilitamise kord olema konfidentsiaalse teabe kaitsmise osas

Meie hinnangul on eelnõus reguleerimata ning vajavad mh konventsiooni art 6 lg 3 p b tulenevalt reguleerimist järgmised küsimused:

1. Ebaselge on advokaadi teavitamise kord olukorras, kus tema ja kliendi vaheline suhtlus on sattunud jälitustoimingu alla. Praktikas toimub teavitamine tähtitud kirja saatmisega isiku rahvastikuregistri järgsele aadressile. Selline lahendus ei ole praktiline ega taga, et advokaat saab jälitustoimingust õigeaegselt teada, mistõttu vajab teavitamise viis eelnõus reguleerimist.
2. Tõusetunud on küsimus, mh eelviidatud Riigikohtu määruse p-st 37 tulenevalt, kuidas peab menetleja jälitustegevuse käigus praktikas aru saama, et tegemist on advokaadi ja kliendi vahelise vestlusega. Ei tohi tekkida olukorda, kus advokaadi staatust on võimalik formaalsete põhjendustega eirata. Näiteks ei ole vastuvõetav lahendus, et isiku advokaadina tuvastamisel võetakse ainsa allikana arvesse advokatuuri kodulehel avaldatud telefoninumbreid. Kui nt advokaat on esitanud menetlejale samas asjas numbri kontakttelefonina või kui advokaadi isik ja telefoninumber on menetlejale teada varasema jälitustoimingu tõttu, tuleb sellega arvestada, isegi siis kui vastavat telefoninumbrit ei ole advokatuuri kodulehel avaldatud. Ka muul viisil võib menetlejal olla võimalik paljude advokaatide telefoninumbreid tuvastada, ilma et selleks oleks vaja teha ebamõistlikke pingutusi. Teeme ettepaneku eelnõu seletuskirjas adresseerida, et jälitustoimingu korral peab menetleja kindlaks tegema, kas tegemist on advokaadiga, kasutades selleks mõistlikke võimalusi.
3. Jälitustoimingu käigus kogutud ametiprivileegiga kaetud teabetalletuste hävitamisel tuleb eelnõus selguse huvides sõnaselgelt ette näha protokoll koostamise kohustus.
4. Eelnõus ei ole ette nähtud enne teabetalletuste hävitamist advokaadi võimalust ametiprivileegiga kaetud suhtlust sisaldava kogutud materjaliga tutvuda. Maksumenetluses on jälitustegevuse materjali kasutamist aktsepteeritud olukorras, kus maksumaksja soovis seda ise kasutada, kuigi maksuhaldur ei saa selliseid tõendeid paralleelselt toimuvast kriminaalmenetlusest üldjuhul omal algatusel kasutada (RKHKo 09.12.2025 nr [3-22-1785](#), p 16). Ei saa välistada, et sarnane olukord võib tekkida ka kriminaalmenetluses, kus ametiprivileegiga kaetud kõnet soovitakse kasutada kaitse tõendina ning esitatakse taotlus konkreetse suhtluse mittehävitamiseks.
5. Lõike 4¹ teise lause sõnastus on ebaõnnestunud. Eelnõu kohaselt ei ole lubatud advokaadi või kaitsja suhtes jälitustoimingu tegemine KrMS § 126² lg 3 p-des 2-4 sätestatud alusel üksnes põhjendusel, et advokaat või kaitsja suhtleb samades punktides nimetatud isikuga, vahendab talle teavet või osutab talle kaasabi.
6. KrMS § 126² lg 3 p 2-4 alusel ei saagi teha jälitustoimingut kaitsja suhtes, vaid tagaotsitavaks kuulutatud isiku, konfiskeerimismenetluse objektiks oleva vara valdaja või kahtlustatava suhtes. Pigem on tegemist KrMS § 126² lg 4 sarnase sättega ning eelnõuga tahetakse välistada võimalust, et advokaat või kaitsja oleks KrMS § 126² lg-s 4 sätestatud isikuks, kelle suhtes saaks teha jälitustoiminguid, kuna ta suhtleb KrMS § 126² lg 3 p-des 2-4 nimetatud isikutega või vahendab neile teavet või osundab neile kaasabi.
7. Seletuskirja kohaselt tunnistatakse see kehtetuks, kuna selle sisu on edaspidi kaetud KrMS § 126² juurde eelnõu kohaselt lisatava lõikega 4¹ ja KrMS §-le 126¹² lisatava lõikega 3¹.

Selles ei ole küsimust, et praegu kehtiva KrMS § 126⁷ lg 2 p 1 on edaspidi kaetud eelnõu kohaselt lisatava § 126¹² lõikega 3¹. Samas ei ole kindel, kas praegu kehtiv KrMS § 126⁷ lg-s 2 sisalduv reegel, et tõendina ei kasutata käesoleva seadustiku §-s 72 nimetatud isiku (sh kaitsja) poolt edastatavat teavet või sellisele isikule teise isiku poolt edastatavat teavet, mis on saadud salajasel pealtkuulamisel või -vaatamisel, kui teabe sisuks on isikule ameti- või kutsetegevuses teatavaks saanud asjaolud, on edaspidi kaetud § 126² lg-ga 4¹.

KrMS § 126² lg 4¹ kohaselt tuleb jälitustoimingu tegemisel ametiprivileegiga hõlmatud teabe saamiseks järgida ka käesoleva seadustiku § 64² lõigetes 1–3 sätestatud tingimusi. KrMS § 64² lõigetes 1–3 saavad olema kõiki ametiprivileege puudutavad üldised reeglid, aga advokaatide ja kaitsjate puhul on erinormid veel ka KrMS §-des 91² ja 91³ ning nendest reeglitest tulenevalt on üheks oluliseks eelduseks, millal saab advokaadi või kaitsja ametiprivileegiga hõlmatud teavet sisaldava tõendit koguda, see, et advokaat, kaitsja või nende juures tegutsevat isikut kahtlustatakse kuriteo toimepanemises.

5) Konventsiooni art 6 lg 5, art 9 lg 4

Art 6 lg 5 kohaselt tagavad konventsiooniosalised, et advokaadid ei kannataks kahjulike tagajärgede all seetõttu, et neid seostatakse oma klientide või klientide seisukohtadega.

Art 9 lg 4 kohaselt tagavad konventsiooniosalised, et advokaadid ja nende kutseühendused saavad tegeleda oma kutsetegevusega ja teostada konventsiooni artiklis 7 sätestatud õigusi ilma mis tahes vormis füüsilise kallaletungi, ähvarduse, ahistamise või hirmutamise ohvriks langemata või ebasobiva takistamise või sekkumiseta. Konventsiooniosalised tagavad, et hoiduvad nimetatud käitumisest ja viivad läbi tõhusa uurimise nimetatud käitumise korral, kui on alust arvata, et see võib kujutada endast kuritegu.

AdvS kehtestab advokaadi kutsetagatised, sh põhimõtte, et advokaati ei või tema ülesande täitmise tõttu samastada kliendiga ega kliendi kohtuasjaga (AdvS § 43 lg 4). Sellele vaatamata satuvad advokaadid, kes teevad enda tööd lähtuvalt advokaadi kutse-eetika reeglitest, isiklike rünnakute alla. Advokatuur on viimasel ajal tajunud trendi, et advokaatide suunas toimuvad süstemaatilised ja pidevad isiklikud rünnakud seoses nende kutsealase tegevusega. Samalaadsete rünnakute ohvriteks satuvad üha sagedamini ka prokurörid, kohtunikud ja kohtutäiturid. Eelkõige leiavad need aset sotsiaalmeedias, kuid ka läbi spetsiaalsete veebilehtede ja tavameedia.

Advokaatide puhul on iseloomulik, et neid ei samastatakse nende klientide ja kliendi seisukohtadega. Advokaatide suhtes õhutatakse lähtuvalt kliendi esindamisest vaenu ning üritatakse kahjustada nii konkreetsete advokaatide kui ka advokatuuri kuvandit. Väga murettekitav on, et rünnakute alla ei satu mitte ainult advokaadid ise, vaid ka asjaga mitteseotud isikud, näiteks advokaadi perekonnaliikmed (sh lapsed).

Juhime tähelepanu, et kehtiv õigus ei anna advokaadile samaväärset õiguslikku kaitset kutsetööga seotud rünnakute vastu kui näiteks kohtunikele, ehkki ka advokaadi roll on õigusriikliku õigusemõistmise toimimiseks vältimatult vajalik. Samuti on väga raske saada kaitset niisuguste eelkõige verbaalsete rünnakute vastu, kus tegevus on piiripealne ega täida süüteo koosseisu. Kehtiv regulatsioon paneb rünnaku ohvrile suure koormuse olukorraga tegelemisel ja sunnib teda rünnakut suuresti uuesti läbi elama, advokatuuril või advokaadibürool on aga keeruline konkreetset isikut kaitsta.

Oleme seisukohal, et konventsiooni art 6 lg 5 ja art 9 lg 4 annavad põhjendatud aluse advokaatidele täiendava õiguskaitse tagamiseks isiklike rünnakute eest. Advokaatide vastu nende kutsetegevusest tulenevate rünnakutega tegelemisel tuleks lähtuda põhimõttest, et need kujutavad ennast rünnakut õigusemõistmise ja õigusriigi põhimõtete vastu. Advokaatuur teeb ettepaneku kaaluda kirjeldatud rünnakute vastu võitlemiseks süüteokoosseisude täiendamist ja muude õiguslike meetmete rakendamist, mille kohta esitame lähiajal eraldiseisvad ettepanekud. See aga ei takista käesoleva ametiprivileegide eelnõu menetlemist.

6) Konventsiooni art 9 lg 3 p c

Säte näeb ette, et kutseühendustel peab olema võimalus viibida advokaatide vastu algatatud menetlustes peetavatel istungitel, kui on alust arvata, et menetlus on seotud nende kutsetegevusega.

Ametiprivileegide eelnõu antud nõuet ei adresseeri, seetõttu teeme selle katmiseks ettepaneku **täiendada KrMS § 12 lg-t 3 ning lisada loetellu ka advokatuuri esindaja järgmiselt:**

„(3) Kohtu loal võivad kinnist kohtuistungit jälgida uurimisasutuse ametnik, kohtuametnik, tunnistaja, asjatundja, ekspert, tõlk, advokatuuri esindaja, käesoleva seadustiku § 38 lõike 5 punktis 3 nimetatud isik ning kannatanu ja süüdistatava lähedane käesoleva seadustiku § 71 lõike 1 tähenduses.“

III Konkurentsijärelevamenetlusega seotud ettepanekud

Kavandatava ametiprivileegide seaduse muudatused keskenduvad KrMS-ile. Samas kehtivas regulatsioonis on ametiprivileegi võimalik piirata lisaks kriminaalmenetlusele ka näiteks konkurentsijärelevalve menetluses (potentsiaalselt ka mujal). Advokaadi kutsetegevuse tagatiste osas viitab KonkS § 53¹⁵ lg 2 advokaadi valduse läbiotsimise osas KrMSile, kuid uue eelnõu vastuvõtmisel võiks kaaluda täpse normiviite lisamist (ei olnud KonkSi menetlemisel võimalik). Lisaks kohaldatakse konkurentsijärelevalve menetluses erisust, mille kohaselt annab advokaadisaladuse kaitse murdmiseks loa halduskohus. KrMSi regulatsiooni kohaselt kuulub sama pädevus maakohtule. Ühtlase regulatsiooni ja õiguselguse tagamiseks oleks põhjendatud kaaluda analoogse kohtualluvuse laienemist konkurentsijärelevalve menetluses, st et loa advokaadi valduse läbiotsimiseks annaks ka nendes menetlustes maakohus.

Eraldi tähelepanu vajab asjaolu, et KrMS tagab ütluste andmisest keeldumise õiguse lisaks advokaatidele ka muudele ametite ja kutsete kandjatele, kelle tegevus eeldab konfidentsiaalsust (nt vaimulikud, ajakirjanikud, tervishoiuteenuse osutajad, notarid vms). KonkS sellist laiemat kutsetegevuspõhiste privileegide käsitlest üle ei võta. Koostoimes KonkS § 53³⁰ lg 1 võib konkurentsijärelevalve menetluses toimuda ametiprivileegi murdmine isiku suhtes, kes KrMSi kohaselt omab privileegi ütluste andmisest keeldumiseks, ning antud teabe jõudmine kriminaalmenetlusesse ei ole välistatud. Seadusandjal tuleks kaaluda antud küsimuse süsteemset lahendamist. Miinimumtasandil peaks seadus sisaldama selgesõnalist keeldu kasutada kriminaalmenetluses igasugust teavet, mis on saadud menetluses, kus isikul lasus kaasaaitamiskohustus ja mis käsitleb tema kutsetegevusega seotud privileegi alla kuuluvat süüstavat teavet. Kuigi antud järelduseni jõutaks potentsiaalselt ka kohtuvaidluste tulemina, oleks õigustatud antud osas lahendus juba hetkel seadusesse kirjutada.

Täiendavalt, KrMS reguleerib detailsemalt tingimusi ja korda, mil advokaadi ametisaladusega kaitstud teavet on lubatud nõuda (nt KrMS § 91³, § 64², § 72). KonkS ei viita nendes osades

KrMSi regulatsioonile (taas on põhjuseks KonkSi ja ametiprivileegide seaduse eraldi aegadel menetlemine). Praktikas võib see tähendada, et Konkurentsiametil on võimalik näiteks KonkS § 53¹¹ lg 4 alusel nõuda kutse- või ametisaladusega kaitstud teavet välja laiemas ulatuses kui KrMSi alusel. Arvestades KonkS § 53³⁰ lg 1 võimalikku mõju, ei ole samal ajal välistatud ka sellise teabe ülekandumine kriminaalmenetlusesse.

Seetõttu oleks õiguspärase ootuse, õiguskindluse ja menetluste kooskõla tagamiseks põhjendatud kaaluda:

a) KonkSi viimist kooskõlla KrMSiga läbi konkreetse viite lisamise nii, et advokaadikutsesaladuse murdmine saab toimuda samadel põhimõtetel kui KrMSis (läbiotsimiste osas kasutusel olev lahendus); või

b) alternatiivselt KrMSi täiendamist selgesõnalise sättega, mis keelab konkurentsijärelevalvemenetluses (või muus kaasaaitamiskohustusega menetluses) kogutud privileegi alla kuuluva süüstava teabe kasutamise kriminaalmenetluses.

Ametiprivileegide eelnõu kohaselt KrMSi enese mittesüüstamise privileegi tagamiseks lisatav § 64¹ lg 1 p 7 ei taga pankroti- või riikliku järelevalve menetluses karistuse ähvardusel kogutud tõendite mittekasutamist kriminaalmenetluses. KrMS § 64¹ lg 1 annab õiguse teabe avaldamisest keelduda, mitte ei kohusta teabe avaldamisest keelduma. Selleks, et tagada kooskõla enese mittesüüstamise privileegiga, tuleks KrMSi lisada säte, mis kohustab (mitte üksnes ei õigusta) pankrotihaldurit ja haldusorganeid mitte avaldama kriminaalmenetluses teavet, mille on neile pankroti- või haldusmenetluse käigus andnud menetlusele allutatud isik karistuse ähvardusel.

Ametiprivileegide eelnõu kohaselt KrMSi lisatava § 64¹ lg 1 p 7 sätestab ametiprivileegi pankrotihaldurile ja riikliku järelevalve teostajale pankroti- või riikliku järelevalve menetluse käigus menetlusele allutatud isiku poolt karistuse ähvardusel antud teabe kohta, kui vastavas eriseaduses ei ole sätestatud teisiti. See ei taga ametiprivileegi laienemist Konkurentsiameti poolt konkurentsijärelevalvemenetluses kogutud teabele. KonkS § 54 kohaselt teostab Konkurentsiamet riiklikku ja haldusjärelevalvet üksnes KonkSi 5. peatükis sätestatu täitmise üle. KonkSi 06.07.2025 jõustunud muudatustega lisatud peatükk 7² käsitleb konkurentsijärelevalvemenetlust (puudutab konkurentsiseaduse peatükke 2 ja 4) riikliku järelevalve menetlusest eraldiseisva haldusmenetluse liigina. Samal ajal on konkurentsijärelevalvemenetluses väga kõrged karistuse ülemmäärad uurimismeetme kohaldamise takistamise eest (KonkS § 73¹⁰). Seetõttu peame hädavajalikuks lisada KrMSi § 64¹ lg 1 p-i 7 viide konkurentsijärelevalvemenetluses antud teabele või asendada viide riikliku järelevalve menetlusele viitega mis tahes haldusmenetlusele, et viide hõlmaks ka konkurentsijärelevalvemenetlust.

Ametiprivileegide eelnõu seletuskirja leheküljel 15 on KrMSi lisatava § 64¹ lg 1 p-ga 7 seoses selgitatud, et enese mittesüüstamise privileegi rikkumisega oleks tegemist siis, kui inimest sunnitakse karistuse ähvardusel välja andma teavet, mis võib teda süüteo toimepanekus süüstada ning seda teavet saab siis ka hiljem tema vastu süüteomenetluses kasutada. Samal ajal kohustab KonkS § 53³⁰ lg 1 Konkurentsiametit tegema prokuratuurile kättesaadavaks kogu konkurentsijärelevalvemenetluse läbiviimisel ilmnenu teabe kuriteotunnustega teo toimepanemise kohta. KonkS § 53³⁰ lg 1 on enese mittesüüstamise privileegiga, PS § 22 lg-ga 3 ja inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lg-ga 1 vastuolus ulatuses, milles Konkurentsiamet saab teavet kuriteotunnustega teo toimepanemise kohta uurimismeetmele

allutatud isiku kaasaaitamiskohustuse raames (vt [EIKo 10828/84, Funke vs. Prantsusmaa, 25.02.1993](#), § 44). Näiteks on läbiotsimisele allutatud isikul karistusähvardusel kohustus anda Konkurentsiametile ligipääs arvutivõrgu vahendusel kättesaadavatele andmetele, kui halduskohus on seda oma loas märkinud (KonkS § 53¹⁵ lg 3 ja lg 4 p 3). Läbiotsimisele allutatud isiku kaasabil saadud ligipääsu tulemusel võib Konkurentsiamet saada teavet mõne süüteo toimepaneku kohta. Sellisel juhul ei ole tegemist ametiprivileegide eelnõu seletuskirja leheküljel 16 kirjeldatud olukorraga, kus menetlustoimingu tulemus oleks olnud sama ka läbiotsimisele allutatud isiku kaasabit. Vastavalt peame hädavajalikuks KonkS § 53³⁰ suhtes erisätte lisamist KrMSi, mis välistaks kriminaalmenetluses kogu sellise teabe kasutamise, mis on saadud pankroti- või haldusmenetluses (sh eriti konkurentsijärelevalvemenetluses) menetlusele allutatud isiku aktiivsel kaasabil. Vastava sätte puudumisel on konkurentsijärelevalvemenetluses kehtiv kaasaaitamiskohustus KonkS § 53³⁰ lg 1 tõttu enese mittesüüstamise privileegiga vastuolus ja läbiotsimisele allutatud isikul peab olema õigus ilma karistust kartmata keelduda mis tahes kaasabi osutamisest, sh ligipääsude andmisest arvutivõrgu vahendusel kättesaadavale teabele.

Advokatuur palume esitatud seisukohtade ja ettepanekute täpsemaks tutvustamiseks ning aruteluks kohtumist esimesel võimalusel. Kinnitame, et oleme eelnõu edasise kiire menetlemise huvides valmis igakülseks koostööks.

Lugupidamisega

allkirjastatud digitaalselt

Imbi Jürgen
Esimees

Lisa – advokaadi volituste tõendamisest

Merit Aavekukk-Tamm 6979 253
merit.aavekukk-tamm@advokatuur.ee